

De man van mijn moeder

Tegen een boom rijden, dat leek hem een mooie dood. Het was een van zijn opvattingen toen hij de man van mijn moeder en voor mij oom Max werd. Hij begon met haar aan zijn *Indian summer*, die stormachtig eindigde, om in een zachte winter weg te glijden.

Wanneer ik de zogenaamde huiskamer binnenloop, zit mijn stiefvader, zoals ik hier onze relatie heb laten registreren, in zijn rolstoel te dutten. Tegenover hem als gebruikelijk de man met wie hij een slaapkamer deelt: Van de Berg. Achter hem, een van de twee dames die ik nog nooit wakker heb gezien. De andere ontbreekt. Het heertje met de rode konen staart naar schaatskampioenschappen op de televisie. Ook voor de televisie een nieuwe bewoonster, neem ik aan, die 'ik wil naar huis, ik wil naar huis' roept. Verder is de huiskamer leeg. Enkele dames die anders in een kring om de grote tafel zitten, zijn opgeschoven naar de gang. Ze zingen 'In het groene dal, in het stille dal'.

Voor de ramen hangen kerstklokken, twee aan twee, aan een rood lint.

9

'Ja, vind ik wel ja. Volgens mij ben je hartstikke nat.' Hij kijkt onder de tafel en tilt zijn voeten van de vloer. 'Het plakt vast.'

Van de Berg heeft iets met vastplakken. Slaat het op zijn beroep? Oom Max gooit soms lukraak een juridische term door de conversatie, voert 'de tegenpartij' op of 'de officier'. Of hij zegt op ferme toon 'akkoord', waarmee hij vroeger zijn superkorte telefoongesprekken afsloot.

'Ik wil naar huis,' roept de vrouw achter mij. 'Moeder.'

Oom Max gebaart dat hij wil roken. Dat mag hier, maar de rookwaren moeten van buiten komen, wat hij niet begrijpt. Zijn sigaretten zijn op en ik heb er ook geen. Ik probeer hem uit te leggen dat ik de volgende keer sigaretten zal meebrengen.

'Denk je nog weleens aan Toosje?' zeg ik dicht bij zijn oor.

'Huh?'

'Toosje.'

Ik kan het niet laten mijn moeders naam te laten vallen als ik bij hem ben. Het lijkt me uitgesloten dat hij haar, van wie hij zoveel heeft gehouden, is vergeten. Als ze nu binnenliep, zou hij haar herkennen zoals hij mij herkent.

Ik weet dat het te laat is, dat hij me geen verhalen meer kan vertellen, dat de herinneringen in zijn hoofd zijn opgesloten en de sleutel weg is. Dus wat verwacht ik eigenlijk?

'Ja,' zegt hij. Het klinkt weloverwogen, maar dat kan het niet zijn. Of wel? Volgens de artsen is hij wat er gebeurt binnen een kwartier vergeten. Als hij nog zou lezen, zou hij tot zijn dood met dezelfde bladzijde toe kunnen, een *perpetuum mobile*. Of en hoe hij het verleden heeft bewaard, weet niemand.

Van de Berg trekt het tafelleed met het zakje truffels naar zich toe en haalt er een paar uit. 'Wat zijn dit?'

'Truffels. Om te eten,' zeg ik. 'Neemt u er maar een.' Hij kijkt misprijzend naar de twee bruine dingen op zijn hand.

12

Ik loop naar de tafel van mijn oom en schuif een stoel bij. Van de Berg wijst op de vloer.

'Kijk maar uit dat je niet vastplakt,' zegt hij. Onder zijn stoel en een deel van de tafel ligt een plas. Hij kijkt naar zijn natte sokken, trekt zijn broekspijpen een beetje op en zegt: 'Allemaal nat.'

'Ik wil naar huis, maar ik ben hier niet bekend,' roept de nieuwe bewoonster. 'Kan iemand me helpen?'

Ik maak mijn oom wakker, altijd een spannend moment. Hij doet knorrig, totdat hij ziet dat ik het ben. Dan lacht hij alsof er kiekeboe met hem wordt gespeeld en zegt: 'Hééé.'

Ik zoen hem op beide wangen, wat hij tegenwoordig prettig vindt. Vroeger was één zoen mooi genoeg. In de dertig jaar dat ik hem ken, is hij altijd meer een man van de krachtige handdruk geweest. Jongere mannen, mijn vrienden bijvoorbeeld, met wie hij naar genoegen over de wereldpolitiek had gediscussieerd, sloeg hij ook wel op de schouder.

'Hèhè, ik ben moe,' zegt hij.

'Je ziet er anders wel goed uit vandaag,' zeg ik en ik doel op zijn oogopslag die helder en zelfs vief aandoet.

'Huh?'

Ik herhaal de mededeling, tot zijn essentie teruggebracht, op luidere toon.

'O.' Hij knikt. Omdat hij zijn gehoorapparaat niet meer draagt, is het des te moeilijker uit te maken of mijn woorden tot hem doordringen. Ik breng mijn gezicht vlak bij het zijne. 'Gaat het goed?'

Hij maakt een wegwerpgebaar.

'Nah, het is niet veel meer,' zegt hij en brabbelt dan iets onverstaanbaars. Sinds zijn vierde hersenbloeding produceert hij bizarre lettercombinaties, alsof er een kat over zijn inwendige toetsenbord loopt.

Ik heb een zakje truffels voor hem meegebracht en houd hem die voor, schud er een bijna uit, zodat hij er beter bij

10

Ik pak er een terug, stop die in het zakje en leg dat weer bij mijn oom. Van de Berg pulkt de andere uit elkaar en smeert cacao en slagroom op het tafelleed.

De vrouw achter me blijft om moeder roepen. Tussen twee liedjes door roept iemand vanaf de gang terug: 'Ja, hier ben ik.'

'Moeder? Waar ben je nou, lieverd? Moeder?'

Ik draai me om en zeg dat het een van de dames op de gang is, buiten.

'Buiten? Is ze buiten?'

'Buiten deze kamer. Op de gang.'

Ik moet me niet met de anderen bemoeien. De omgang met mijn oom is al ingewikkeld genoeg.

Oom Max doet of hij rookt, brabbelt iets en kijkt mij vragend aan.

'Ik heb geen sigaretten,' zeg ik en laat hem mijn handpalmen zien. 'Volgende week.'

Het bevalt hem niks.

'Ze zijn hier langzaam met het vuur,' zegt hij. Doordat hij niet meer de goede woorden kan vinden, drukt hij zich soms poëtisch uit. In een andere tijd zou hij voor een orakel zijn gehouden. En misschien dóe ik dat wel, zit ik daarop te wachten, dat hij met een flard van vroeger op de proppen komt die ik kan interpreteren.

Een verzorgster komt met frisdranken langs. Het is geen regel dat bezoekers wat te drinken krijgen, maar oom Max vraagt of ik thee wil. Hij richt zich op en kijkt alsof hij de ober ter verantwoording gaat roepen. Ik heb me als vijftienjarige voor hem geschaamd, als hij in restaurants aanmerkingen maakte op de wijn. Hij was geen kieskeurige eter, maar met slechte wijn nam hij geen genoegen. Speciaal voor hem waren in de talenidsjes voor en reis zinnetsjes als 'Neemt u dit weg' opgenomen. Ik herinner me dat hij een Italiaanse ober dwong het bocht te proeven dat hij ons had durven inschenken.

13

De nieuwe bewoonster klampt de verzorgster aan en meldt nu heel timide dat ze naar huis wil.

'U moet gewoon met uw been op de stoel blijven zitten. Kijk es, jus d'orange,' zegt die.

Oom Max en ik krijgen ook jus d'orange.

'Ja, eigenlijk mag het niet, maar u bent toch alleen, dus.' Ze lacht naar mij. 'En een chocomel voor mijnheer Van de Berg, kijk es, alstublieft.'

Van de Berg giet zijn glas resoluut op de vloer leeg.

'Godsiemijne, begrijp je dat nou?!' roept oom Max. 'Viespeuk.'

De verzorgster is kwaad. Denkt meneer Van de Berg soms dat ze hier niks beters te doen hebben met al die zieken? Ze loopt weg en komt even later terug met een emmer sop.

'Moet u nou kijken wat een bende u d'r van maakt. En we hebben het al zo druk met de griep.'

'Dat kan ik toch niet helpen,' zegt Van de Berg.

'Jawel, u bent een volwassen man. U bent gewoon vervelend.'

Van de Berg bukt zich, trekt een sandaal onder zijn stoel vandaan en zet die op tafel.

'Godsiemijne, viespeuk,' roept oom Max.

'Ja, dat heb hij gedaan,' zegt Van de Berg met een knikje naar mijn oom.

De verzorgster knipoogt naar mij.

'Oooh. Nee hoor, dat heeft hij niet gedaan.' Ze lacht naar oom Max. 'Dat heeft u niet gedaan, hè?'

Oom Max is zowel de aanval als de verdediging ontgaan, maar het incident houdt hem wel bezig. Wanneer de vloer is gesopt en de sandaal weer onder Van de Bergs stoel staat, valt hij uit: 'Grrrr. Grrrr.' Er volgt iets onbegrijpelijks en dan weer 'Grrr' en 'Viespeuk.' Ik ken hem als een gereserveerde intellectueel. Hij had zijn passies, zoals een tijdlang een Alfa Romeo, waarmee hij over de toen lege snelwegen stooft,

14

kan. Hij pakt de truffel, stopt hem in zijn mond, knikt goedkeurend en gebaart dat hij er nog een wil. Dat gebaar herinnert aan zijn vroegere autoriteit. Hij was van huis uit gewend aan personeel en ging er gemakkelijk van uit dat praktische dingen voor hem werden gedaan. Tegen mijn moeder kon hij vanuit zijn armstoel, met de borrelfles naast zich op de grond, zeggen: 'Toosje, wil jij even...'. En Toosje, de sterke, onafhankelijke moeder uit mijn kindertijd, liep alweer naar de keuken om servetjes of toast te gaan halen. Een enkele keer werd het haar te veel en wierp ze hem voor de voeten dat hij nog geen blik kon opendraaien. Na haar dood bleek hoe letterlijk dat opging. Toch probeerde hij eenpansmaaltijden voor zichzelf klaar te maken, 'omdat je moeder dat gewild zou hebben', zoals hij tegen mij zei, maar hij kon het algauw niet meer opbrengen. Gezond leven was wel zijn laatste zorg.

Van de Berg fixeert het zakje truffels. Ik overweeg hem er ook een te geven, maar doe het niet.

'Ik wil naar huis,' roept de nieuwe bewoonster. 'Kan iemand me helpen?'

Op de televisie staan twee gestroomlijnde dames aan de start voor de 500 meter.

Ik probeer een gesprek met oom Max te voeren, die ondertussen truffels eet. Af en toe knijpt hij glunderend in mijn arm. Hij is altijd blij met mijn komst, hoewel hij vaak al na tien minuten afscheid begint te nemen.

'Piet Hein, Piet Hein, Piet Hein zijn naam is klein,' zingen de dames op de gang.

'Wat zie jij d'r raar uit,' zegt Van de Berg opeens tegen mij. Van de Berg is geen uitgesproken mensenvriend. Misschien is hij vroeger aardiger geweest en is de zachte kant van zijn persoonlijkheid verteed, waar bij mijn oom juist de harde laklaag is gesprongen.

'O ja, vindt u?' zeg ik.

11

maar in het sociale verkeer was hij afstandelijk.

Ik strijk over zijn arm en probeer hem te kalmeren.

'Begrijp je dat nou? Begrijp je dat nou?' Hij pakt mijn hand vast. Toen we samen het urnengrafje van mijn moeder hadden bezocht, waar net de steen van roze graniet was geplaatst die ruimte liet voor zijn naam, zei hij: 'Ik hoop niet dat het nog lang duurt.' Hij was achter in de zeventig en zo ongelukkig dat je moeilijk wat anders kon wensen. Ik zei dat hij toch maar even moest blijven, omdat hij min of meer mijn laatste ouder was.

Van de Berg leunt achterover, tevreden lijkt me, maar ik heb geweldige zin om hem een opstopper te verkopen, dus het kan zijn dat ik me verkijk.

'Toch is-ie niet kwaad op me, hoor,' zegt hij.

'Pak al je zorgen in je plunjezak,' zingen ze op de gang.

De dame achter me heeft ook een nieuw deuntje ingezet.

'Hoehoe, mag ik naar de wc?'

'Hou jij nou eens even je kop,' roept Van de Berg.

'Altijd schreeuwen,' zegt oom Max.

Ik maak aanstalten om te vertrekken, gooi het zakje weg, zet de stoel terug, pak mijn tas.

Op de televisie gaat een schaatsster onderuit.

'Akkoord,' zegt oom Max. Ik geef hem twee zoenen. Hij probeert mij iets duidelijk te maken, maar ik kan hem niet volgen. Op goed geluk zeg ik dat ik volgende keer sigaretten meebreng.

'Dag, tot gauw.' Ik geef hem een laatste zoen en loop de kamer uit. Op de gang draai ik me om en zwaai naar hem. Hij ziet het al niet meer.

De dames zijn stilgevallen.

Er schuifelt een man in peignoir op me af die mij gedag wil zeggen. We schudden elkaar zwijgend de hand.

Ik sla de hoek om en toets de code in op het paneel naast de deur.

15